

УДК 633.1:338.43:001.8(477.43)

АНАЛІЗ СТАНУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В ХМЕЛЬНИЦЬКІЙ ОБЛАСТІ

Пармаклі Д.М., доктор хабалітат економічних наук, професор,
Комратський державний університет, республіка Молдова

E-mail: parmad741@mail.ru

Зеленський В.А., кандидат с.-г. наук, доцент,
Подільський державний аграрно-технічний університет

E-mail: zelenskiy-pdatu@meta.ua

Зеленський А.В., кандидат економічних наук, асистент,
Подільський державний аграрно-технічний університет,

E-mail: zelenskiy2306@gmail.com

Обсяг виробництва зерна є основним показником, що характеризує продовольчу безпеку країни. Від його величини залежать обсяг реалізації продукції, рівень її собівартості, сума прибутку, рівень рентабельності, фінансовий стан підприємства, його платоспроможність та інші економічні показники.

У зв'язку з цим, великий теоретичний і практичний інтерес мають дослідження, спрямовані на проведення аналізу стану зерновиробництва в регіонах, розташованих у певних природно-кліматичних зонах виробництва зерна. Кваліфіковано проведений аналіз є підставою для виявлення наявних резервів підвищення ефективності галузі в цілому.

Метою дослідження є об'єктивна оцінка стану зерновиробництва в Хмельницькій області і виявлення на цій основі резервів зростання виробництва продукції.

Стан зернового господарства характеризується розмірами посівних площ, валовими зборами зерна і врожайністю культур як в цілому по групі, так і по окремих видах продукції.

Аналіз виробництва основних зернових культур в усіх категоріях господарств Хмельниччини за останні 18 років свідчить, що середньорічний обсяг валового збору зерна становив 1963,8 тис. т (табл. 1) при середньорічній швидкості росту 6,1%.

Таблиця 1. Показники урожайності і валового збору провідних зернових культур Хмельницької області за 2000-2017 рр.

Рік	Урожайність, ц/га			Валовий збір, тис. т		
	Зернові – всього	у тому числі		Зернові – всього	у тому числі	
		пшениця	кукурудза		пшениця	кукурудза
1	2	3	4	5	6	7
2000	23,8	28,0	49,1	1241,7	666,8	114,5
2001	21,4	20,7	49,3	1274,5	678,5	121,3
2002	26,0	29,0	47,8	1404,9	719,2	139,7
2003	18,9	17,3	36,2	830,1	420,6	126,5
2004	25,9	29,8	36,3	1427,1	696,4	140,3
2005	22,2	22,5	42,4	1204,9	565,4	131,9
2006	19,6	19,7	42,2	938,0	362,5	141,8
2007	25,7	25,5	50,5	1246,8	455,4	320,1
2008	33,0	35,2	52,9	1815,0	752,7	457,1
2009	31,6	35,1	59,5	1701,6	753,9	375,8
2010	31,5	28,8	59,5	1742,8	637,0	660,4
2011	40,3	41,4	63,3	2180,1	970,3	756,0
2012	45,2	40,1	69,1	2712,6	915,7	1265,8
2013	50,0	38,9	72,6	3039,5	828,4	1825,2
2014	60,9	52,9	82,4	3289,1	1030,1	1727,4
2015	53,0	55,8	60,2	2792,9	1195,8	1120,6
2016	57,7	55,7	75,1	3085,5	1365,9	1151,8
2017	62,2	58,9	79,9	3421,4	1316,0	1516,1
В середньому	36,1	35,3	57,1	1963,8	796,1	671,8
Середньорічне відхилення	15,0	13,2	14,4	866,2	789,9	606,6
Коефіцієнт варіації, %	41,7	37,5	25,1	44,1	36,4	90,3

При цьому, коефіцієнт варіації врожайності при вирощуванні зернових культур в області становить 41,7%, в тому числі пшениці і кукурудзи – відповідно 37,5% та 25,1%. Такі високі показники варіації характерні для зон нестійкого землеробства.

В таблиці 2 наведені індекси росту (зниження) посівних площ, валового збору і урожайності зернових культур у 2017 році порівняно з 2000 роком.

Таблиця 2. Індекси росту (зниження) основних показників вирощування зернових культур в Хмельницькій області (2017 рік до рівня 2000 року)

Найменування культур	Індекси росту (зниження)		
	посівна площа	валовий збір	урожайність
Зернові і зернобобові - всього	1,05	2,76	2,61
у тому числі, пшениця	0,94	1,97	2,10
кукурудза	8,14	13,24	1,63

Вони свідчать про те, що зростання виробництва зерна в області протягом вказаного періоду було забезпечене, головним чином, шляхом інтенсифікації галузі. Так, валовий збір зерна в області зріс у 2,76 рази, в той час як посівна площа залишилася майже незмінною (індекс росту – 1,05), а основної зернової культури – пшениці у майже 2 рази навіть при деякому зменшенні посівних площ (індекс зниження – 0,94).

Показники потенційної продуктивності земель, що характеризують вихід продукції з одиниці площі протягом певного періоду, рекомендовано розраховувати за формулою:

$$Y_{\pi} = \sqrt[k]{\Pi}, \text{ ц/га (1),}$$

де: Y_{π} – потенційна урожайність;

$k = \sqrt{T}$ (T – кількість років періоду досліджень);

Π – добуток найвищих показників урожайності за «к» років.

При визначенні показників «к» потрібно отримані розрахункові значення закруглювати до цілої величини. Наприклад, з 18 проаналізованих років для розрахунку приймаємо показники найбільш врожайних чотирьох років ($k = \sqrt{18} = 4,2$).

Таким чином, відповідно до формули 1 середньорічна потенційна урожайність зернових і зернобобових культур в області може сягати:

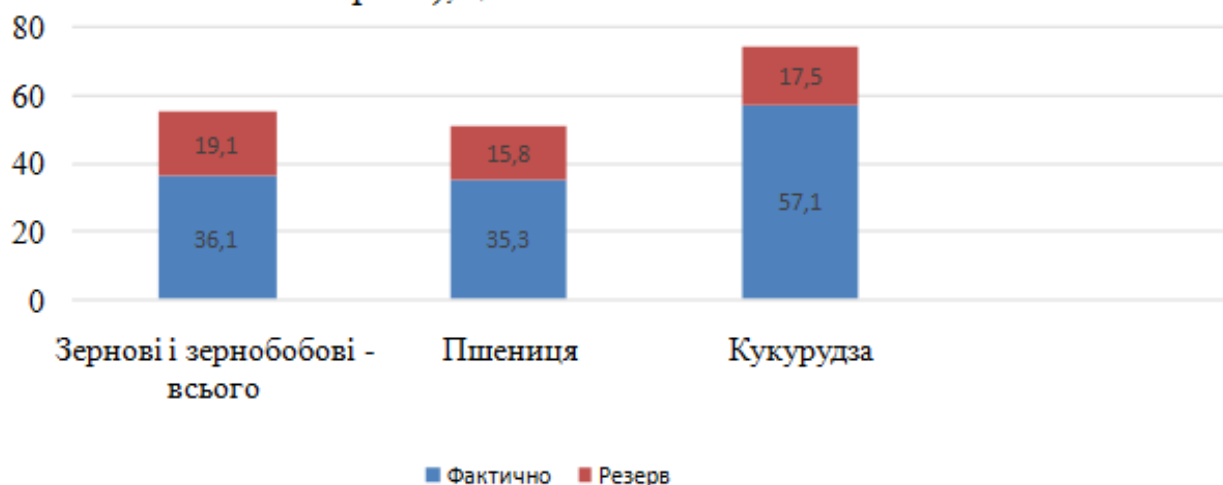
$$Y_{\pi} = \sqrt[4]{62,2 \times 60,9 \times 57,7 \times 53,0} = 55,2 \text{ ц/га;}$$

$$\text{пшениці: } Y_{\pi} = \sqrt[4]{58,9 \times 55,8 \times 55,7 \times 52,9} = 51,1 \text{ ц/га;}$$

$$\text{кукурудзи: } Y_{\pi} = \sqrt[4]{82,4 \times 79,9 \times 75,1 \times 72,6} = 74,6 \text{ ц/га.}$$

З огляду на те, що сільськогосподарські підприємства Хмельницької області підтвердили за останні 5 років (2013-2017 роки) високий рівень досягнутої врожайності зернових культур, розрахункові показники резервів збільшення середньорічного виходу продукції з одиниці площі становлять від 30,6% при вирощування кукурудзи до 52,9% – для зернових і зернобобових культур в цілому (малюнок 1).

Малюнок 1. Показники середньорічної фактичної урожайності і резерви її росту при виробництві основних зернових культур в Хмельницькій області (в середньому за 2000-2017 роки), ц/га

На завершення відзначимо, що на підвищення ефективності виробництва зерна в сучасних умовах вирішальний вплив мають більш повне використання потенціалу родючості земельних ресурсів та забезпечення на цій основі істотної прибавки врожайності зернових культур.

Важливо також, кожному господарству підібрати оптимальну структуру посівних площ, яка забезпечить найбільш сприятливі умови для вирощування районованих культур, і домогтися високої якості проведення всіх технологічних операцій як основи досягнення високих показників врожайності.

Таким чином, з'явиться можливість дещо пом'якшити негативний вплив несприятливих погодно-кліматичних умов і/або сповна використати їх певні особливості. Запропонована методика обґрунтування потенційних показників резервів зростання врожайності і оцінки її стабільності по окремим культурам може бути використана і для інших регіонів.